

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In quâ tractatur de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, ac Sacrificio
Missæ, ...

Bosco, Jean a

Lovanii, 1667

Concl. VII. Non impletur præceptum Ecclesiasticum audiendi Missam sine
aliqua attentione interna.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73377)

118. Solvitur secundo.

cap. 33 de Simonia.

Cur ergo non sunt audiendi Adversarii? Respondeo, quia Ecclesia tam ibi, quam alibi intelligenda venit de iudicio externo & foro fori, per sententiam scilicet ab homine, argumento cap. Sicut tuis 33. de Simonia ibi: *illos autem qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt, in tantum constati esse culpabiles, quod si excessus eorum esset Ecclesia manifestus (quæ non iudicat de occultis) pena essent canonica ferienda.*

Alioquin si Ecclesia nullo proflus modo iudicat de occultis, sibi ipsi manifestè contradicit, quando per sententiam excommunicationis ipso facto incurrendæ punit hæresim externam, quantumvis occultissimam, ut omnes admittunt. Similiter homicidium occultum penâ irregularitatis, & sic de aliis.

Quapropter libenter admittimus, legentem Horas suas Canonicas tantum materialiter sine intentione colendi Deum; sed recreationis ergo, exterius tamen reverenter & compositer, à foro externo Ecclesiæ minimè iudicari, aut externis penis urgeri, imò fortè nec ad restitutionem teneri; quia saltem coram Ecclesia opus & laborem subit, cui debetur stipendium (& eadem est ratio illius, qui exterius audit Missam) nihilominus putamus probabilissimum & hunc & illum in foro conscientie iudicari, convinci & condemnari peccasse mortaliter.

Ex his facile erit resolvere qualis attentio requiratur, & sufficiat ad debitam auditionem Missæ. Hæc est autem nostra resolutio;

CONCLUSIO VII.

Non impletur præceptum Ecclesiasticum audiendi Missam sine aliqua attentione interna.

119. Ad Missæ auditionem ne cessaria est attentio externa.

Quæ sit illa?

Attentio interna quid sit, & quomplex.

120. Quæ ex illis requiratur.

Attentionem externam esse necessariam omnes fatentur. Hæc autem consistit in negatione distractionis externæ, id est, alicuius negotii, vel occupationis externæ, quæ ex se nata est distrahere mentem ab auditione Missæ, id est, impedire attentionem internam; v. g. si quis in Missa depingere vellet, vel legere historias profanas aut quæstiones speculativas, consabulari, ludere, & similia. Attentio porro interna consistit in applicatione interna mentis ad Missam, quæ assignari solet triplex. Prima & infima, ad sonum verborum, & externos ritus. Secunda melior, ad significationem verborum & rituum. Tertia & optima, ad Deum, & ad res divinas.

Rogas, quæ ex istis sufficiat, & requiratur? Respondeo illa quæ sufficit & requiratur, ut sit & maneat voluntas consecrandi, sive colendi Deum per illam materialem assistentiam, id est, cognitio proportionis, sive ap-

itudinis illius materialis assistentiæ ad colendum Deum.

Sanè huiusmodi attentionem internam requiri, nemo potest negare, qui admittit necessitatem intentionis internæ: nihil enim volutum nisi cognitum; si ergo debeo velle Deum colere per illam assistentiam, etiam omnino necessarium est, me intelligere saltem implicitè & confusè illam assistentiam esse aptum medium ad Deum colendum.

Dico, *saltem implicitè*; quia sicuti sufficit voluntas implicita faciendi, quod Ecclesia intendit facere; sic itidem sufficit implicita cognitio, quæ cognosco rem illam tamquam bonam & honestam ab Ecclesia ad Dei cultum institutam.

An autem hæc attentio possit simul stare cum actuali distractione circa ea, quæ in Missa aguntur, eorumque significationem, & res divinas, pendet ex resolutione hujus quæstionis: an cum illa distractione possit stare voluntas audiendi Missam, sive offerendi Sacrificium cum Sacerdote.

121. An consistat cum distractione actuali

Et sanè si cum illa distractione possit stare sufficiens voluntas consecrandi, sive sacrificandi, quidni, dicit aliquis, etiam possit stare sufficiens voluntas consecrandi, sive celebrandi? Porro quis dubitat actualiter distractum validè posse consecrare? Nonne omnes docent ad valorem Sacramenti sufficere intentionem virtualem? Proinde & illa sufficiet, ut satisfiat præcepto audiendi Missam.

Transeat totum: Ergo sine omni attentione interna potest satisfieri huic præcepto; distinguo Consequentiam: sine omni attentione actuali sive reflexiva, Concedo totum; sine omni attentione etiam virtuali seu tenuissima, Nego Consequentiam.

Enimverò nihil volutum nisi cognitum; si ergo manet in homine actualiter distracto virtualis volitio, etiam ex consequenti manet virtualis cognitio. Et si virtualis volitio, ut aliqui volunt, est actus tenuissimus voluntatis, dico consequenter, etiam virtualem cognitionem esse tenuissimum actum intellectus. Vel si sufficit intentio virtualis, quamvis de facto nulla sit omnino voluntas circa rem, quæ agitur, etiam poterit sufficere virtualis attentio interna, quamvis de facto nihil circa Missam cogites, dummodò volueris attendere, & illa voluntas non sit interrupta per contrariam voluntatem.

Dices; stat intentio virtualis consecrandi Sacramentum cum voluntaria planè distractione: ergo etiam intentio virtualis audiendi Sacrum.

122. Objectio

Respondent aliqui Negando Consequentiam; quia, inquam, non præcipitur, ut formæ Sacramentorum pronuntientur per modum cultus Dei, sed solum ut pronuntientur illa verba; adeo ut etiam efficiant suum significatum,

Aliquorum solutio,

Oooo 3

ficatum, esse prolata joco, & cum irreverentia, sive distractione etiam externa. Audebit autem quisquam dicere, quod impleatur præceptum audiendi Missam sine attentione externa?

Igitur voluntaria distractio, tamen non impediatur intentionem virtuales conficiendi Sacramentum, id est, proferendi illa verba, prout à Christo sunt instituta; equidem interruptio intentionem exhibendi cultum Deo, quandoquidem nec res, nec verba habeant rationem cultus absque attentione aliqua interna saltem virtuali, quæ, ut patet, destruitur per voluntariam distractionem, sicut destruitur intentio virtualis per expressam nolitionem conficiendi Sacramentum, vel non audiendi Sacrum.

123.
Obiectio.

Infer: ergo si Sacerdos ministrans Sacramentum Extremæ Unctionis admittet sponte aliquam mentis evagationem, quando profert verba formæ, *Per istam sanctam Unctionem* &c. Sacramentum non esset validum, licet ipse ab initio habuisset intentionem conferendi Sacramentum, nec eam unquam revocasset. Probatur Consequentia, quia forma illa est deprecatoria.

Solvitur.

Respondeo Neg. Consequentiam; quia dici posset, licet forma communis sit oratio sive deprecatio, equidem ut talis non causat suum significatum; sed ad instar formarum aliorum Sacramentorum.

Colligitur ex forma Ambrosiana: *Vngto te oleo sanctificato in nomine Patris* &c. ut more militis uncti preparatus ad certamen, aërias potius superare potestates; de qua suo loco. Et verò si Extremæ Unctioni particularis esset forma verè deprecatoria, quod inconueniens, si etiam particularis ipsi foret attentio interna? Interim

124.
Responsio
secunda ad
principalem
objectionem.

Respondeo secundò ad principalem objectionem Negando Antecedens; videlicet cum voluntaria omnino distractione manere intentionem virtuales conficiendi Sacramentum, adeoque subsistere Sacramentum sic collatum. Voco autem voluntariam distractionem, quando quis non vult absolute attendere ad illa, quæ agit.

Quare miramur? Nonne Deus potuisset exigere ad omnem confessionem Sacramenti intentionem actualem? Potuisset omnino, & tamen Doctores communiter docent sufficere virtuales. Sed cur hoc? Ut subveniatur imbecillitati intellectus humani, qui facillimè ad alia cogitanda distrahitur, adeoque ne Sacramenta sæpius exponantur nullitati cum maximo damno suscipientium.

Potuit Deus
requirere ad
confessionem
Sacramenti
absentiam
voluntariæ
distraktionis.

Porro voluntaria distractio in re tanti momenti rarissima est, & non potest provenire nisi ex mera hominis malitia, quam Deus non debuit attendere in institutione suorum Sacramentorum. Convenientissimè itaque potuit

Deus requirere ad confessionem Sacramenti absentiam voluntariæ distractionis, secus involuntariæ. Et consimiliter, Ecclesia iustissime potuit exigere ad auditionem Missæ absentiam voluntariæ distractionis, etiam internam; secus involuntariæ, quia hæc communiter separat humanam fragilitatem.

Unde notanter in capite, *Volentes* suprà citato addidit Pontifex: *Quantum eis Deus dederit*, quo significaret non esse suæ intentionis adstringere Clericos ad extraordinariam devotionem in Horis Canonicis persolvendis, id est, ad devotionem actualem, sed ad illam, quam humano modo cum gratia divina habere possunt, id est, devotionem saltem virtuales.

Perperam autem quidam interpretantur hæc verba, quasi illis voluisset indicare Pontifex, constitutionem istam solum esse consilii, & non præcepti; perperam, inquam, ut liquet, quando à Superioribus præcipitur alicui, ut faciat tale vel tale quid secundum gratiam sibi dandam, nemo enim dixerit propterea illud opus esse solum consilii; quamvis non tentatur optimo modo facere quo potest, sed sufficiat absolute facere opus injunctum. Hercule facillimum est cum attentione externa conjungere attentionem internam, saltem virtuales, qualem illa sententia tantum requirit.

Dices cum Adversariis; si distractio interna voluntaria obstat substantiæ orationis & actionis, non minus obstat distractio involuntaria; sicut somnus sive voluntarius, sive involuntarius sit, obstat ne satisfiat præcepto audiendi Sacrum; nam etiamsi præcesserit voluntas attendendi, postea tamen non attenditur, vel si potest manere substantia orationis non attendendo actu ad Deum, poterit manere eadem substantia, licet negatio attentionis sit voluntaria. Ita Lugo suprà n. 36.

Respondeo, & quæro; an bene sequatur: voluntaria absentia intentionis actualis obstat substantiæ Sacramenti; ergo etiam involuntaria? Ex dictis patet quod non, saltem de possibili. Quamvis enim Deus non requisiverit actualem continuè intentionem, potuit tamen rationabiliter exigere absentiam voluntatis deliberatæ actualiter non intendendi. Nec habeo rationem negandi sic esse factum.

Breviter, ratio disparitatis est; quod absentia voluntaria intentionis actualis destruat intentionem virtuales, involuntaria autem non. Et similiter distractio voluntaria destruat attentionem virtuales, secus distractio involuntaria. Porro somnus, sive voluntarius sive involuntarius, liquet, quod cum illo non stet virtualis intentio conficiendi Sacramentum; ergo nec similiter stabit virtualis voluntas orandi, & per consequens nec virtualis voluntas attendendi, quæ ad illam requiritur.

Neque

Neque enim oratio significat materialem tantum pronuntiationem verborum, quam præcessit voluntas aliquid petendi; sed cum qua prior voluntas saltem virtualiter conjungitur. Alioquin cur propriè non orer ebrius; vel amens, vel dormiens? Nam ante ebrietatem, vel amentiam, vel somnum potuit habuisse talem voluntatem, imò eo fine se inebriasse, ut verba illa repræsentativa sui desiderii proferret?

Igitur voluntariè planè distractus, non magis propriè loquitur, vel orat, quam ebrius vel dormiens, cum illa prolatio verborum simpliciter sit involuntaria, utpote nullatenus procedens à voluntate cum cognitione. Multò minùs talis prolatio habet rationem veri cultus religiosi, vel saltem ex suo objecto, cum sit positiva Dei inhonoratio.

Dices; est cultus externus. Respondeo; solum actum externum non habere rationem cultus, sed esse indifferentem ut sit cultus, irrisio &c. neque constituitur in ratione cultus præcisè per voluntatem colendi; nisi ex se habeat proportionem ad colendum Deum: jam autem recitatio aliquorum verborum cum distractione voluntaria, quàm quæso habet proportionem, ut Deo offeratur in signum nostræ submissionis, & ipsius excellentiæ? Certè signum potius est vilipensionis Majestatis divinæ. Putas quòd Rex terrenus honoraretur per similem orationem, sive petitionem? Non dubium quin graviter offenderetur, & rem illam tamquam indignam suæ Majestati aspernaretur.

Fateor, reponit aliquis, talem orationem haudquaquam esse decentem, sed cur non sit oratio saltem secundum substantiam? Respondeo; quia in substantia orationis, quæ est cultus Dei, involvitur talis decentia. Non quòd omnis petitio, sive prolatio verborum, quibus repræsentatur desiderium aliquid ab altero obtinendi cum debita attentione, sit vera oratio, seu cultus, constat enim me posse illa verba proferre recreationis ergò, vel ut memoriter ea addiscam; sed quoniam ex se & objecto suo apta sunt, ut obtineant veram rationem orationis seu cultus divini, si accedat voluntas Deum orandi seu colendi.

Sed contrà; satis significo meam submissionem & divinam excellentiam, quando illis verbis profiteor meam indigentiam. Respondeo; quando voluntariè id facis, Concedo; quando involuntariè, sicut psittaci, dormientes, ebrii &c. Nego. Et verò quid interest inter illum, qui non vult attendere, & qui non potest, cum una prolatio non sit magis voluntaria, quàm alia?

Nonne qui ebrius exponeret Regi libellum supplicem, eo ipso testaretur suam indigentiam, & Regis excellentiam? Nonne exaudiretur à Rege (qui nescisset ejus ebrietatem) atque si

exposuisset compos rationis? Nùm indè bene sequitur: ergo qui ebrius alloqueretur Regem, proponens verbis, quod alius scripto, verè oraret Regem? Non puto.

Sed quæ disparitas? Quia in libello supplicis quasi virtualiter manet prior voluntas, quam habuit, quando cum debita attentione libellum scripsit; & ideo parùm curatur; an ille, cujus nomine libellus præsentatur, an, inquam, tempore præsentationis sciat, vel non sciat libellum præsentari, an dormiat, an sit ebrius &c.

Porrò oratio vocalis, cum jam tunc quando profertur solum existat, etiam pro tunc exigat attentionem, saltem virtualem. Malè ergo comparaveris orationem vocalem, quæ Deo offertur, libello supplicis, qui Regi exponitur, malè, inquam, dixeris: Orare exponendo Deo sua desideria, æquè potest distractus, quàm possit libellum supplicem Regi exponere.

Non sufficit itaque exponere desideria interna, quæ aliquis habuit, sed oportet ut de facto illa habeat, saltem virtualiter, quod falsum est in voluntariè omnino distracto, dum loquitur.

Hinc consequenter nego (quidquid dicat Lugo supra n. 34.) professionem fore validam, quæ fieret cum omnimoda voluntaria distractione, id est, cum voluntate nullatenus attendendi; quia talis professio simpliciter apud me est involuntaria.

Et similiter respondeo ad aliam objectionem ejusdem Auctoris n. 32. & dico, qui eo modo alloqueretur excommunicatum vitandum, non contraheret excommunicationem ob communicationem prohibitam & locutionem cum illo; quia reverà non est communicatio & locutio humana. Idemque sit judicium de externa genuflexione, vel capitis humilitione, quæ fieret ab omnino voluntariè distracto per alias internas cogitationes, estò aliquando habuerit voluntatem per illam significandi suam submissionem; idem, inquam, sit judicium, puta hujusmodi actum non esse veram adorationem.

Probationem subjungo paucis verbis; quia ubi nulla manet cognitio, vel saltem virtualis, quia nihil volitum nisi cognitum; atqui per voluntatem non cognoscendi actum, quem facio, tollitur omnis cognitio, etiam virtualis: ergo omnis voluntas etiam virtualis: ergo omnis actus voluntarius, qui essentialiter petit procedere à voluntate cum cognitione.

Quod citius intelligens Lugo, n. 41. fatetur, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionem internam; sed hæc (inquit) est aliquando adeò tenuis, ut merito nolint eam Adversarii aliqui vocare attentionem; quia quando exigunt attentionem ex obli-

730.
Disparitas inter orationem & expositionem libelli supplicis.

131.
Professio est invalida quæ fit cum voluntaria omnino distractione.

& qui ind distractus alloqueretur excommunicatum, non incurreret excommunicationem.

132.
Secundum Lugonem quoties oratio vocalis continuatur, adeò aliquam

obliga-

Voluntariè distractus non magis propriè loquitur vel orat, quàm ebrius.

128.
Solutus actus externus non habet rationem cultus.

129.
Objectio.

Solvitur.

interna, sed
valde re-
nuis.

133.
Judicium
Auctoris
de hac sen-
tentia.

134.
Obiectio
solvitur.

135.
Recitans
horas Ca-
nonicas
tempore
Sacrificii
facit præ-
cepto;

obligatione, intelligunt de attentione magis formali & explicita, quam tamen nos dicimus non posse voluntariè omitti absque culpa veniali propter irreverentiam, quæ intercedit, si Deum alloquaris exterius, mente omnino ad alia distractus; non tamen constare de obligatione sub peccato mortali, cum adhuc maneat substantialiter oratio; quod à fortiori procedit in auditione Missæ, in qua minus videtur requiri ad assistentiam humanam. Hætenus Eminentissimus.

Sed nescio quid minus possit requiri, nisi sufficiat assistentia omnino involuntaria. Deinde inquiri primò, an magis possit stare tenuissimus ille actus attentionis cum voluntate expressa non attendendi, quam tenuissimus actus intentionis cum voluntate expressa non intendendi? Secundò, si ille tenuissimus actus intentionis ab omnibus vocatur intentio virtualis, cur non similiter potest, & debet ille tenuissimus actus attentionis ab omnibus vocari attentio interna virtualis?

Denique si sufficit ille tenuissimus actus attentionis ad evitandum peccatum mortale, & ad ponendam substantiam præcepti, quare non poterit implere præceptum audiendi Missam, qui confitetur, aut colligit eleemosynam tempore Missæ, vel qui confabulatur, aut legit quæstiones speculativas, vel historias profanas? Numquid similia impediunt illam tenuissimam attentionem? Quæ certè attentio (inquit Lugo supra) haberi potest ab eo, qui etiam voluntariè cogitaret tunc de quæstione aliqua metaphysica, vel alia re simili.

Si dixeris; impediunt attentionem externam: quæro, attentio externa in quo consistit? In negatione (inquit Cardinalis supra n. 25.) distractionis externæ, id est, alicujus negotii vel occupationis externæ, quæ ex se distrahere debeat mentem ab auditione Missæ. Si ergo interna attentio consistat substantialiter cum illis occupationibus, ex quo capite graviter illæ occupationes sunt prohibita? Taliter quippe occupatus videtur audire substantialiter Missam, neque aliquid præceptum distinctum reperio audiendi Missam reverenter; sed simpliciter præcipitur auditio Missæ. Hæc mature expendantur & veritas seipsam manifestabit.

Ego omnibus auctor sum, ut non solum vitent occupationes externas, quæ solent impedire vel totam, vel saltem perfectam attentionem internam; sed ut quantum Deus ipsis dederit, mentem rebus divinis occupent, vel aliquid legendi, vel meditando, sive de hoc altissimo Mysterio, sive de aliis, juxta particularem uniuscujusque devotionem.

Unde omnes admittunt perfectè satisfacere præcepto audiendi Missam, qui toto tempore recitat Horas Canonicas, ad quas aliunde obligatur; quia & exterius & interius devotè assistit. Nam optimè seinvicem compatiuntur intentio audiendi Missam, & orandi, immo

juvant; ut etiam attentiones, cum utrimque sufficiat attentio ad divina. Et verò cur magis impediatur morale præsentiam vel attentionem recitatio Horarum, quam recitatio Rosarii? Quin utraque potius eam involvit. Quòd enim oratio sit præcepta, vel non, planè impertinens est, ut impediatur, vel non impediatur attentio.

Communis autem sententia negat eum satisfacere, qui toto tempore, vel per notabilem partem confitetur, quia (inquit Lugo n. 22.) quòd actio quæ fit ordine ad obsequium Dei, non facit illam compatibilem cum auditione Sacri; alioquin posset quis dum audit Missam consulere Patre spirituales vel Theologum circa casus suæ conscientie, posset inservire ægroto, sternere ei locum, & his similia. Non sufficit ergo pietas actionis, si tamen sit talis, ut impediatur cultum externum sacrificandi, seu ostendendi se assistentem Sacrificio & confitentem cum Sacerdote. Vide quæ superius diximus in fine conclus. 5. ex Bonacina.

Ceterùm, ut dicam, quod sentio, si verè sufficit illa tenuissima attentio ad substantiam orationis, & à fortiori ad substantiam auditionis Missæ; planè ignoro quare non possit humano modo assistere Sacrificio Missæ & præcepto satisfacere, qui eo tempore facit examen suæ conscientie, immo sacramentaliter confitetur.

Etenim quod dicit Bonacina, Ecclesiam præcipere assistentiam Missæ per modum orationis, non satis intelligo, cum Sacrificium non sit oratio, sed cultus longè excellentior, specie ab oratione distinctus; præcipitur autem assistentia Missæ per modum confractionis seu confractionis.

Atque ut præcepta esset per modum orationis, quid inde? Nam secundum illam sententiam sufficit tenuissima illa attentio ad substantiam orationis; & aliunde non video quare cum examine conscientie, immò sacramentali Confessione non possit stare illa attentio; præsertim si sit composibilis seu composibilis cum expressa voluntate non attendendi interius ad ea, quæ exterius geruntur, vel ad alias res divinas.

Audi quid doceat Suarius disp. 88. sect. 3. §. Ex his autem; Soto in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. in fine dicit, quòd licet indecentia fiat colloquia inter audiendam Missam, non tamen propterea fit transgressio præcepti. Hoc autem intelligendum est, vel quando colloquia non sunt continua, vel per parvam Missæ partem, quamvis sæpius misceantur nunc colloquendo, nunc attendendo, prout communiter fieri solet, vel certè quando confabulatio non est de re seria, nec nimis attenta, quæ non omnino impedit attentionem ad Missam, sed solum remittit illam: relinquit tamen sufficientem ut actio

ut actio illa humano modo fiat; sicut etiam recitando Horas Canonicas, potest exerceri aliqua actio exterior, quando talis est, ut non omnino divertat animum, neque omnem tollat attentionem. Hæc ille.

137. Possent hi graviter peccare.

Quæ bene sunt notanda, licet non practicanda, quia ut minimum est grave peccatum veniale, inquit ibidem, & facile potest declinare in mortale, præsertim si confabulatio sit admodum continua, & maxime si potest generare scandalum, & impedire alios à Missa audienda.

Itaque ut finem imponam huic controversiæ, iterum atque iterum affirmo: Ad debitam auditionem Missæ requiritur, & sufficit intentio interna colendi Deum & attentio interna proportionata. Ex quo sequitur hoc corollarium:

CONCLUSIO VIII.

Satisfacit præcepto audiendi Sacrum, qui assistit nesciens esse diem Festum, vel sciens cum animo non implendi præceptum.

138. Audiens Sacrum & nesciens esse Festum, satisfacit.

Prima pars est communis, & generaliter docetur de omnibus legibus, tam divinis quam humanis. Ratio est obvia, quia talis implet substantiam præcepti; non enim præcipit lex, ut opus fiat tamquam præceptum, sive ut fiat sub hac vel illa formalitate, sed ut fiat absolute.

Sic ergo impræsentiarum lex audiendi Missam, non præcipit, ut illam audiam tamquam præceptam, sed simpliciter ut assistam cum animo Deum colendi, quod possum facere absque aliqua cognitione, tum explicita, tum implicita alicujus præcepti; & per consequens absque ulla voluntate explicita seu implicita satisfaciendi meæ obligationi. Interim moraliter loquendo quilibet homo prudens in suis religiosis & honestis actibus censetur habere implicitam quandam & confusam intentionem satisfaciendi obligationi, si quæ adsit, quæ non est aliud, quam habitualis quedam voluntas, quæ vellet satisfacere, si sciret illam obligationem.

139. Esi habeat animum non satisfacit.

Sed numquid talis voluntas habitualis est necessaria? Negat secunda pars Conclusionis, quoniam talis voluntas impossibilis est cum expressa voluntate non adimplendi præceptum cognitum, quam tamen asserit Conclusio compossibilem cum adimplitione ejusdem præcepti: id est, tamen si quis haberet expressam voluntatem non implendi præ-

ceptum per hanc auditionem Missæ; sed proponeret alio actu postea implere, adhuc satisfaceret præcepto.

Ratio superius est assignata; quia ponit substantiam præcepti, neque in potestate ipsius est non adimplere præceptum, quando facit quod præceptum est; cum præceptum non sit in ejus potestate, ut possit materiam præcepti extendere ad alium actum, quem præceptum non requirit. Unde qui sic audisset Sacrum, non teneretur postea aliud audire, nisi fortè ratione erroneæ conscientiæ, id est, quamdiam putat non satisfacisse se priori Missæ.

140. Objectio prima. Responsio.

Si dixeris, impletio præcepti est actus obedientiæ; obedientia autem formaliter respicit præceptum. Respondeo, impletionem præcepti non necessario esse actum obedientiæ; quia non necessario respicit formale motivum obedientiæ, etiam tunc, quando quis implet præceptum, sciens, & volens implere tamquam præceptum; quia potest sic implere ex timore servili, & non propter honestatem obedientiæ præcisè, quod tamen ad actum virtutis obedientiæ requiritur.

Igitur commune dictum: Impletio præcepti est obedientia, intelligendum venit de materiali obedientia, id est, de actu, qui versatur circa materiam virtutis obedientiæ.

141. Objectio secunda.

Difficilius objicitur: cum aliquis ad aliquid faciendum tenetur ex voto, vel contractu, non satisfacit obligationi, si materialiter quidem faciat opus, intendens tamen non nunc, sed aliàs obligationi satisfacere. Ergo idem dicendum est de impletione præcepti.

Antecedens patet; quia qui debet alicui 100. ex contractu, si ex voluntaria liberalitate det ei 100; tenetur postea dare alia 100. ratione contractus. Similiter qui debet alicui Missam ratione stipendii, si pro illo legat Missam ex liberalitate, manet obligatus ad aliam legendam. Denique qui vovit quotidie audire Missam, si audiat unam ex devotione voluntaria, manet obligatus ad secundam audiendam.

142. Responsio.

Respondeo Negando primam Consequentiam. Ratio discriminis est; quia quod alteri liberaliter donas, non est illud idem, quod ipsi debes ex voto, vel contractu; hoc enim non est amplius tuum, ut possis idem liberaliter donare; quare si quid donas, debet esse distinctum à priori, & ideo non solvitur per donationem, quod debetur ex voto, vel contractu. Sicuti qui debet centum ex uno contractu, & iterum centum ex alio contractu, jam debet 200. nec satisfaceret solvendo tantum 100.

Differentia inter debitum ex voto & debitum ex lege.

At verò quod ex lege debetur, non est aliud quam quod facit, qui ponit substantiam actus; de intentione enim lex nihil dicit. Et aliunde, etsi idem actus debeatur ex pluribus legibus, satisfieri potest unico actu, nisi obstat particularis intentio, ut com-

pppp muniter